

OZBEK ANANALARINI QAYTA TIKLASH, SAQLASH VA ULARNING KENG NAMOYISHINI MUZEYLARDA TASHKIL ETISH ISHLARI

M.Xalilova¹

¹ "Termiz" davlat muzey-qo'riqxonasi San'at va etnografiya bo'limi mudiri

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 11.06.2025

Revised: 12.06.2025

Accepted: 13.06.2025

KALIT SO'ZLAR:

O'zbek an'analari, madaniy meros, muzeylar, milliy qadriyatlar, hunarmandchilik, tarixiy meros, globallashuv, an'anaviy kasblar, virtual muzey, madaniy tadbirlar, ta'lim va meros, interaktiv ekspozitsiyalar.

Mazkur maqolada o'zbek an'analarini qayta tiklash, saqlash va ularning muzeylarda keng namoyish etilishi masalasi yoritiladi. Globallashuv jarayoni natijasida ba'zi milliy qadriyatlarning yo'qolib borishi kuzatilmoqda. Shu sababli, ushbu maqolada an'analarni saqlash usullari, muzeylarning bu boradagi roli va ularning ahamiyati tahlil qilinadi.

KIRISH. O'zbekiston boy tarixiy merosga ega bo'lib, uning an'analari asrlar davomida shakllangan. Shu sababli o'zbek an'analarini qayta tiklash, saqlash va ularning keng namoyishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar Tahlili va Metodologiya: O'zbek an'analarini saqlash va targ'ib qilish bo'yicha ko'plab ilmiy manbalar mavjud. Tarixiy tadqiqotlar va etnografik ishlar ushbu mavzuni yoritishda katta rol o'ynaydi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Madaniyat

vazirligi tomonidan nashr etilgan hujjatlar, maqolalar va ilmiy tadqiqotlar ushbu masalada asosiy manba sifatida xizmat qiladi²³.

O'zbekistonning madaniy merosi to'g'risidagi ilmiy ishlar – Ular an'anaviy madaniyat va hunarmandchilikni rivojlantirish bo'yicha tahliliy ma'lumotlarni taqdim etadi²⁴.

Etnografik tadqiqotlar – O'zbek xalqining tarixiy urf-odatlar va marosimlari bo'yicha o'tkazilgan ilmiy ishlarda milliy qadriyatlarni saqlashning ahamiyati ko'rsatilgan²⁵.

Muzeyshunoslik bo'yicha ilmiy maqolalar – Muzeylarning madaniy merosni saqlashdagi o'rni va ularning ahamiyatini tahlil qiluvchi tadqiqotlar²⁶.

Antropologik yondashuvlar – Turli xalqlarning madaniy merosini saqlash va tiklash bo'yicha tadqiqotlar o'zbek an'alarini keng targ'ib qilish usullarini aniqlashga yordam beradi²⁷.

Metodologik yondashuvlar: Tarixiy-tahliliy usul – O'zbek an'alarining tarixi va ularning shakllanish jarayonini tahlil qilish orqali ularning kelajagini belgilash²⁸.

Solishtirma usul – O'zbekiston an'alarini boshqa xalqlarning madaniy merosi bilan taqqoslash va ularning saqlanish mexanizmlarini o'rganish²⁹.

Maydon tadqiqotlari – Hududiy tadqiqotlar orqali mahalliy an'alarini o'rganish va ular bo'yicha aniq xulosalar chiqarish³⁰.

So'rov va intervyu usuli – Mahalliy aholi va mutaxassislar bilan suhbatlar o'tkazish orqali an'alarini saqlash bo'yicha amaliy tavsiyalar olish. O'zbek An'alarini Qayta Tiklash, Saqlash va Muzeylarda Keng Namoyish Etish³¹.

O'zbekiston boy tarixiy merosga ega bo'lib, uning an'alarini asrlar davomida shakllangan. Biroq, globallashuv jarayoni va zamonaviy madaniyatning ta'siri natijasida ba'zi urf-odatlar unutilib borayotganligi kuzatilmoqda. Shu sababli o'zbek an'alarini qayta tiklash, saqlash va ularning keng namoyishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega³².

O'zbek An'alarini Qayta Tiklash va Saqlashning Ahamiyati O'zbek an'alarini qayta tiklash va saqlash milliy o'zlikni anglash va avlodlar o'rtasida madaniy uzviylikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi³³. Bu jarayonda quyidagi jihatlar e'tiborga olinishi zarur:

²³ Akhmedov, F. (2010). *O'zbekistonning madaniy merosi va uni saqlashning muhimligi*. Tashkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi nashriyoti.

²⁴ Muminov, A. (2015). *O'zbek xalqi tarixiy an'alarini*. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti.

²⁵ Mirzaev, J. (2012). *Madaniy meros va muzeylar: Xalqaro tajribalar*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.

²⁶ Karimov, I. (2004). *O'zbekiston madaniyati va merosi*. Toshkent: Sharq nashriyoti.

²⁷ Rakhmonov, D. (2011). *O'zbek xalqining etnografiyasi*. Toshkent: Tashkent State University of Economics.

²⁸ Tursunov, A. (2013). *O'zbek an'alarini saqlash va targ'ib qilish usullari*. Tashkent: O'zbekiston madaniyat va san'at institutining nashriyoti.

²⁹ Ganiev, M. (2016). *O'zbekistonning tarixiy obidalari va ularning saqlanishi*. Bukhara: Bukhara State University.

³⁰ Iskandarov, S. (2018). *Virtual muzeylar va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi*. Tashkent: Digital Academy.

³¹ Abdurakhmanov, B. (2017). *Muzey menejmenti: O'zbekistonda innovatsiyalar*. Toshkent: "Samarqand" nashriyoti.

³² Akilov, M. (2014). *Yoshlar va madaniy meros: Ta'limning roli*. Tashkent: O'zbekiston ta'lim vazirligi.

³³ Ismoilov, S. (2020). *Turizm va madaniy merosni birlashtirish*. Toshkent: O'zbekiston turizm universiteti nashriyoti.

Tarixiy tadqiqotlar va ilmiy izlanishlar – An’analarni o’rganish, ularning tarixiy ildizlarini aniqlash hamda yo’qolib borayotgan urf-odatlarini qayta tiklash uchun muhimdir³⁴.

Mahalliy hunarmandchilik va an’anaviy kasblarni qo’llab-quvvatlash – Do’ppi tikish, zargarlik, kulolchilik, yog’och o’ymakorligi kabi an’anaviy hunarmandchilik turlarini rivojlantirish orqali milliy qadriyatlarini saqlab qolish mumkin³⁵.

Madaniy festivallar va tadbirlarni tashkil etish – O’zbekona milliy bayramlar, xalq o’yinlari, milliy taomlar festivallari orqali an’analarni keng targ’ib qilish mumkin³⁶.

Muzeylarning Rolini Kuchaytirish Muzeylar milliy an’analarni saqlash va ommaga taqdim etishning eng samarali usullaridan biridir³⁷. Ularning roli quyidagicha kengaytirilishi mumkin:

An’anaviy hayot tarzini aks ettiruvchi ko’rgazmalar – Muzeylarda tarixiy liboslar, idish-tovoqlar, hunarmandchilik buyumlari va turli an’anaviy marosimlar aks ettirilgan burchaklarni yaratish³⁸.

Interaktiv ekspozitsiyalar – Mehmonlarga milliy kashtachilik yoki gilam to’qish san’atini o’rgatadigan amaliy darslar tashkil etish.

Muhokama: O’zbek an’analarni saqlash va muzeylarda namoyish etish bo’yicha olib borilgan tadqiqotlar milliy merosning turli jihatlariga e’tibor qaratish zarurligini ko’rsatmoqda. Avvalo, tarixiy va etnografik tadqiqotlar o’zbek urf-odatlarining kelib chiqishi va ularning zamonaviy jamiyatdagi o’rnini aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, madaniy merosni saqlash va ommalashtirish jarayonida muzeylarning roli tobora ortib bormoqda³⁹.

Innovatsion yondashuvlar, jumladan, raqamli texnologiyalar va virtual muzeylar orqali milliy an’analarni global darajada keng targ’ib qilish imkoniyati mavjud. Shu bilan birga, interaktiv ekspozitsiyalar va madaniy tadbirlar orqali o’zbek an’analariga bo’lgan qiziqishni oshirish mumkin. Mahalliy hamjamiyat va hunarmandlar bilan hamkorlik qilish esa nafaqat an’analarni saqlash, balki ularni iqtisodiy jihatdan ham qo’llab-quvvatlash imkoniyatini yaratadi⁴⁰.

Tadqiqotlar shuni ko’rsatmoqdaki, an’anaviy madaniyatni saqlash va yosh avlodga yetkazish bo’yicha davlat siyosati, xususan, madaniyat va san’atni qo’llab-quvvatlash

³⁴ G’ulomov, Z. (2011). *O’zbek xalqining urf-odatlarini va ularning zamonaviy jamiyatdagi roli*. Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

³⁵ Dadajonov, P. (2019). *Madaniyat diplomatiyasi va O’zbekiston*. Tashkent: O’zbekistonning madaniyat va san’at akademiyasi.

³⁶ Usmonov, E. (2018). *O’zbek an’analarni raqamli platformalarda targ’ib qilish*. Tashkent: O’zbekiston axborot texnologiyalari universiteti.

³⁷ Haripov, O. (2017). *Muzeylarda madaniy tadbirlar: Amaliyot va natijalar*. Toshkent: O’zbekiston muzeylari assotsiatsiyasi.

³⁸ Safarov, A. (2015). *Madaniy turizm va O’zbekistondagi turistik resurslar*. Bukhara: Bukhara Tourism Institute.

³⁹ Ismailova, F. (2013). *Muzyeda interaktiv yondashuvlar va an’anaviy madaniyat*. Tashkent: Innovatsiyalar va texnologiyalar institutining nashriyoti.

⁴⁰ Norov, D. (2021). *Xalqaro tajribalar va O’zbekistonda madaniy merosni saqlash*. Tashkent: O’zbekiston xalqaro munosabatlar universiteti.

dasturlari samarali natijalar bermoqda. Biroq, bu jarayonda ta'lim muassasalari, nodavlat tashkilotlar va xalqaro hamkorlikning roli ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, dunyo miqyosida milliy an'analarni saqlashga qaratilgan ilg'or tajribalarni o'rganish va ularni O'zbekistonda joriy etish muhimdir. Masalan, Yaponiyaning milliy merosni saqlash bo'yicha olib borayotgan tajribasi, Germaniyaning muzey menejmenti sohasidagi ilg'or texnologiyalari yoki Fransiyaning madaniy diplomatiya yondashuvlari o'zbek an'analarini saqlash va targ'ib qilishga innovatsion yechimlar bera oladi.

Umuman olganda, o'zbek an'analarini asrab-avaylash va ularni muzeylarda keng namoyish qilish nafaqat milliy madaniyatimizning bir qismi, balki uni kelajak avlodlarga yetkazish yo'lida muhim qadamlardan biridir.

Muzeylar milliy an'analarni saqlash, targ'ib qilish va ularga bo'lgan qiziqishni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ular faqatgina o'tmishning aks-sadosi emas, balki milliy identifikatsiyaning ajralmas qismi sifatida zamonaviy madaniyatimizni namoyish etishda yordam beradi. Innovatsion yondashuvlar, jumladan, raqamli texnologiyalar va virtual muzeylar orqali o'zbek an'analarini nafaqat mamlakat ichida, balki dunyo miqyosida keng targ'ib qilish imkoniyatlari yaratilmoqda. Virtual muzeylar, 3D modellar va interaktiv texnologiyalar yordamida o'zbek an'analari va urf-odatlarini global maydonda ommalashtirish mumkin⁴¹.

Interaktiv ekspozitsiyalar va madaniy tadbirlar esa nafaqat badiiy, balki ilmiy ham jozibadorlikni oshiradi. Yosh avlodni o'z madaniyati bilan tanishtirish, ularni o'zbek an'analariga hurmat va qiziqish uyg'otish maqsadida bunday tadbirlar katta ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonni davlat siyosati, madaniyat va san'atni rivojlantirish dasturlari tomonidan qo'llab-quvvatlash zarur⁴².

Dunyo miqyosidagi ilg'or tajribalarni o'rganish ham juda muhimdir. Yaponiyaning milliy merosni saqlash va o'z xalqining urf-odatlarini targ'ib qilishdagi yutuqlari, Germaniyaning muzey menejmenti va muzey texnologiyalariga bo'lgan yondashuvlari, Fransiyaning madaniy diplomatiya yondashuvlari o'zbek an'analarini saqlashda yangicha yondashuvlar va innovatsion yechimlarni taqdim etadi. Shunday qilib, o'zbek an'analarini asrab-avaylash va ularni muzeylarda keng namoyish qilish nafaqat milliy madaniyatni saqlash, balki kelajak avlodlarga bugungi kundagi boylklarni etkazishning muhim vositasi sifatida xizmat qiladi. Bu jarayon, shuningdek, xalqaro madaniy hamkorlikni mustahkamlash, o'zbek madaniyatining global sahnada tanilishiga katta hissa qo'shadi.

O'zbek an'analarini saqlash va ularga e'tibor qaratish, shuningdek, madaniy merosni muzeylarda namoyish etish, mamlakatning madaniy va tarixiy identitetini kelajak avlodlarga yetkazishning asosiy yo'li hisoblanadi. O'zbekistonda tarixiy yodgorliklarni

⁴¹ Usmanov, N. (2020). *O'zbekiston madaniy merosining global sahnada targ'ib qilinishi*. Toshkent: O'zbekiston Madaniyat vazirligi.

⁴² G'ofurov, K. (2016). *Muzey menejmenti: Teoriya va amaliyot*. Tashkent: O'zbekiston Madaniyat va san'at fakulteti nashriyoti.

saqlash va rivojlantirish, shuningdek, turizmni rivojlantirishni uyg'unlashtirish orqali madaniy turizmni kengaytirish imkoniyatlari mavjud. Turistlar uchun o'zbek an'analarini o'rganish, o'tkazilayotgan festivallar va madaniy tadbirlarda ishtirok etish orqali milliy madaniyatga qiziqishning yanada ortishi mumkin⁴³.

Bundan tashqari, muzeylarning yirik maqsadi - jamiyatni madaniy va ijtimoiy jihatdan rivojlantirishda, xususan, yoshlarni an'analarga hurmatli bo'lishga va madaniy merosga nisbatan mas'uliyatli yondashishga o'rgatishdir. Yoshlarni o'z madaniyati va tarixiga bog'lash orqali ular milliy merosni asrab-avaylashda faol ishtirok etishga undaydi. Bu borada ta'lim muassasalari va maktablar ham o'quv dasturlariga madaniyatni saqlash bo'yicha maxsus kurslar va amaliyotlarni kiritishlari lozim⁴⁴.

Shu bilan birga, global miqyosda madaniy merosni saqlashga qaratilgan ilg'or texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Virtual va raqamli muzeylar, 3D modellar va o'zbek an'analari haqida videolar yaratish orqali o'z madaniyatimizni dunyoga yanada kengroq targ'ib qilish mumkin. Bunday xalqaro hamkorliklar orqali o'zbek madaniyatini dunyo bo'ylab ommalashtirish, uning ahamiyatini global maydonda keng targ'ib qilish mumkin⁴⁵.

Shunday qilib, o'zbek an'analarini saqlash va ularga bo'lgan qiziqishni oshirish bo'yicha amalga oshirilgan tadbirlar nafaqat milliy madaniyatni mustahkamlashga, balki yosh avlodni milliy qadriyatlarni anglash va ularga hurmat bilan qarashga o'rgatishga xizmat qiladi. Bularning barchasi o'zbek madaniyatining kelajak avlodlarga yetkazilishi va global maydonda tanilishi yo'lida muhim qadamlardir⁴⁶.

Xulosa

O'zbek an'analarini qayta tiklash va ularning muzeylarda namoyish etilishini ta'minlash milliy madaniyatimizni asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazishda katta ahamiyat kasb etadi. Davlat va xususiy sektorlar hamkorligida ushbu yo'nalish bo'yicha yanada keng qamrovli loyihalar ishlab chiqilishi lozim. Shuningdek, ta'lim muassasalari va yoshlar orasida madaniy merosga qiziqishni oshirishga qaratilgan targ'ibot ishlari olib borilishi zarur. Shu yo'nalishdagi izchil harakatlar natijasida o'zbek an'analari nafaqat saqlanib qoladi, balki jahon sahnasida ham o'zining munosib o'rniga ega bo'ladi. O'zbek an'analarini saqlash va muzeylarda namoyish etish – bu milliy madaniyatni asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish yo'lida muhim jarayondir. O'zbekistonning boy tarixiy va madaniy merosi, uning turli etnik guruhlarining urf-odatlarini, san'ati va hunarmandchiligi jahon miqyosida tanitilishi zarur. Muzeylar faqatgina tarixiy obidalarni saqlash joyi emas, balki

⁴³ Rahmonov, Z. (2018). *Xalqaro madaniy aloqalar va O'zbekistonning roli*. Tashkent: O'zbekiston xalqaro munosabatlar universiteti nashriyoti.

⁴⁴ Tursunov, M. (2017). *O'zbek milliy an'alarining saqlanishi va tarixi*. Bukhara: Bukhara State University.

⁴⁵ Yuldoshev, T. (2020). *O'zbek madaniyati va san'ati: Tarix va bugun*. Tashkent: Sharq nashriyoti.

⁴⁶ Islomov, K. (2019). *Madaniy merosni saqlashda innovatsiyalar: O'zbekiston tajribasi*. Tashkent: Innovatsiyalar va texnologiyalar akademiyasi.

ular o'zbek madaniyatining turli qatlamlarini ommaga tanishtirish, uning jamiyatdagi ahamiyatini ko'rsatish, va uning xalqaro miqyosda tanilishiga yordam beradigan innovatsion maydonlardir. Innovatsion yondashuvlar, jumladan, raqamli texnologiyalar va virtual muzeylar, o'zbek an'alarini global miqyosda targ'ib qilishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Bu orqali yosh avlodni milliy merosga bo'lgan qiziqishini oshirish, madaniy tadbirlar va interaktiv ekspozitsiyalar yordamida ularni an'anaviy madaniyatni saqlashga jalb qilish mumkin. Mahalliy hamjamiyat va hunarmandlar bilan hamkorlik qilish esa faqat madaniy merosni saqlashni emas, balki uning iqtisodiy jihatdan ham rivojlanishiga hissa qo'shish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, davlat siyosatining samarali dasturlari, ta'lim muassasalari va xalqaro hamkorlik bu jarayonda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akhmedov, F. (2010). O'zbekistonning madaniy merosi va uni saqlashning muhimligi. Tashkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi nashriyoti.
2. Muminov, A. (2015). O'zbek xalqi tarixiy an'analari. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti.
3. Mirzaev, J. (2012). Madaniy meros va muzeylar: Xalqaro tajribalar. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
4. Karimov, I. (2004). O'zbekiston madaniyati va merosi. Toshkent: Sharq nashriyoti.
5. Rakhmonov, D. (2011). O'zbek xalqining etnografiyasi. Toshkent: Tashkent State University of Economics.
6. Tursunov, A. (2013). O'zbek an'alarini saqlash va targ'ib qilish usullari. Tashkent: O'zbekiston madaniyat va san'at institutining nashriyoti.
7. Ganiev, M. (2016). O'zbekistonning tarixiy obidalari va ularning saqlanishi. Bukhara: Bukhara State University.
8. Iskandarov, S. (2018). Virtual muzeylar va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi. Tashkent: Digital Academy.
9. Abdurakhmanov, B. (2017). Muzey menejmenti: O'zbekistonda innovatsiyalar. Toshkent: "Samarqand" nashriyoti.
10. Akilov, M. (2014). Yoshlar va madaniy meros: Ta'limning roli. Tashkent: O'zbekiston ta'lim vazirligi.
11. Ismoilov, S. (2020). Turizm va madaniy merosni birlashtirish. Toshkent: O'zbekiston turizm universiteti nashriyoti.
12. G'ulomov, Z. (2011). O'zbek xalqining urf-odatlar va ularning zamonaviy jamiyatdagi roli. Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
13. Dadajanov, P. (2019). Madaniyat diplomatiyasi va O'zbekiston. Tashkent: O'zbekistonning madaniyat va san'at akademiyasi.
14. Usmonov, E. (2018). O'zbek an'alarini raqamli platformalarda targ'ib qilish. Tashkent: O'zbekiston axborot texnologiyalari universiteti.

15. Sharipov, O. (2017). Muzeylarda madaniy tadbirlar: Amaliyot va natijalar. Toshkent: O'zbekiston muzeylari assotsiatsiyasi.
16. Safarov, A. (2015). Madaniy turizm va O'zbekistondagi turistik resurslar. Bukhara: Bukhara Tourism Institute.
17. Ismailova, F. (2013). Muzeyda interaktiv yondashuvlar va an'anaviy madaniyat. Tashkent: Innovatsiyalar va texnologiyalar institutining nashriyoti.
18. Norov, D. (2021). Xalqaro tajribalar va O'zbekistonda madaniy merosni saqlash. Tashkent: O'zbekiston xalqaro munosabatlar universiteti.
19. Usmanov, N. (2020). O'zbekiston madaniy merosining global sahnada targ'ib qilinishi. Toshkent: O'zbekiston Madaniyat vazirligi.
20. G'ofurov, K. (2016). Muzey menejmenti: Teoriya va amaliyot. Tashkent: O'zbekiston Madaniyat va san'at fakulteti nashriyoti.
21. Rahmonov, Z. (2018). Xalqaro madaniy aloqalar va O'zbekistonning roli. Tashkent: O'zbekiston xalqaro munosabatlar universiteti nashriyoti.
22. Tursunov, M. (2017). O'zbek milliy an'alarining saqlanishi va tarixi. Bukhara: Bukhara State University.
23. Yuldoshev, T. (2020). O'zbek madaniyati va san'ati: Tarix va bugun. Tashkent: Sharq nashriyoti.
24. Islomov, K. (2019). Madaniy merosni saqlashda innovatsiyalar: O'zbekiston tajribasi. Tashkent: Innovatsiyalar va texnologiyalar akademiyasi.